PRAKTIJK

KATERN

Didactiek voor kerndoelen 1

Van kerndoelen naar een algemeen didactisch kader

Deze artikelenreeks bestaat uit vier delen en een *long read*. Deel 1: hoe kom je vanuit de doeldomeinen en kerndoelen naar een algemeen didactisch kader. Deel 2 is een didactische vertaling van hoe er op twee scholen in Delft wordt gewerkt aan de kerndoelen (Het Delfts kader). Deel 3 is een praktische vertaling van de kerndoelen door het werken in lessenreeksen. Deel 4 is een mix van alle drie de delen en gaat over verdiepend beweegonderwijs in de vorm van een gymstripverhaal. Bij het laatste artikel wordt de gehele *long read* gepresenteerd. | Nick Keijser en Koen Lahnstein

In 2024 zijn de kerndoelen van het leergebied bewegen en sport geactualiseerd. Dit zijn zeven kerndoelen geworden, onderverdeeld in drie grote doeldomeinen: leren bewegen, samen bewegen en betrokken bewegen. Er waren twee globale kerndoelen uit 2006 die te weinig houvast boden aan scholen en leraren. Want wat moeten leerlingen kennen, kunnen en ervaren voor een goede doorstroom naar het vervolgonderwijs? En wat moeten ze hebben geleerd om zowel nu, maar ook later als volwassene, een leven lang met plezier te bewegen? De kerndoelen bepalen ‘wat’ er geleerd moet worden en de scholen bepalen ‘hoe’ ze geleerd gaan worden.

De ‘hoe-vraag’ gaat over didactiek en methodiek van lesgeven. Hieronder beschrijven we op welke wijze de kerndoelen, het ‘wat’, aansluiten bij hoe het huidige bewegingsonderwijs wordt gegeven. Natuurlijk doet elke leerkracht dit op een eigen unieke wijze, maar er zijn algemene didactische/methodische richtlijnen die we in beeld brengen.

Overzicht van de Kerndoelen

Kerndoelen zijn gericht op wat kinderen moeten leren. Het gaat om zeven kerndoelen die geordend zijn in drie doeldomeinen:

Doeldomein	Kerndoel
Leren bewegen	1 Deelnemen aan bewegen
	2 Verbeteren beweegvaardigheid
	3 Beweegactiviteit passend maken
Samen bewegen	4 Bewegen met anderen
	5 Bewegen regelen
Betrokken bewegen	6 Oriënteren op beweeg- sportculturen
	7 Beweegidentiteit ontwikkelen

De drie doeldomeinen en zeven kerndoelen geven een globaal overzicht over het belang van de kerndoelen. Het kerndoelenteam heeft zich vooral gericht op een zo’n concreet mogelijke uitwerking van de kerndoelen door het benoemen van subdoelen en voorbeelden. Zowel het kerndoel als de subdoelen vallen onder het wettelijke kader. Scholen zijn verplicht om hieraan te werken. Voor alle kerndoelen is de uitwerking terug te vinden op de website van SLO:

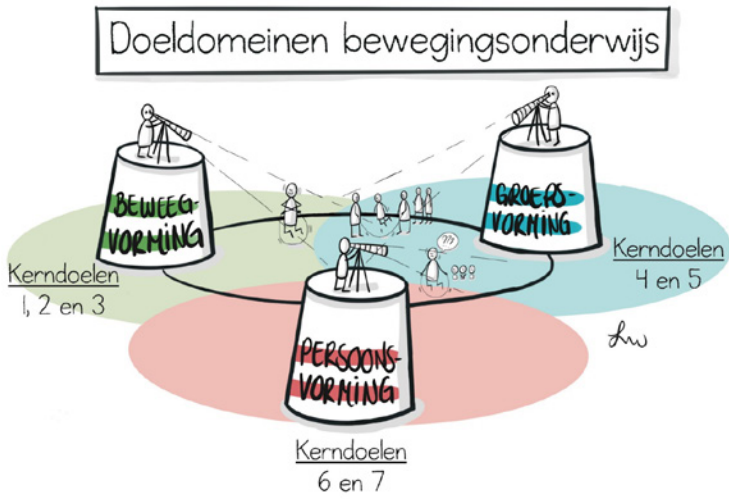
Scan of klik *hier* naar de conceptkerndoelen

De drie doeldomeinen

Het kerndoelenteam had als opdracht meegekregen om rekening te houden met de drie doeldomeinen van Biesta. Dat zijn: kwalificatie, socialisatie en subjectificatie. Deze drie doeldomeinen van Biesta zijn vertaald naar ons vakgebied en hebben de volgende titels gekregen: leren bewegen, samen bewegen en betrokken bewegen. Deze titels lijken op de veelgebruikte ordening van ons leergebied in bewegen verbeteren, bewegen regelen en bewegen waarderen (zie Basisdocument Bewegingsonderwijs voor onderbouw voortgezet onderwijs). De wetenschappelijke begrippen van Biesta vragen om een filosofische benadering en kennis om deze te snappen. De begrippen bewegen verbeteren, regelen en waarderen zijn beter te begrijpen, maar hebben het gevaar dat het woord 'verbeteren' meer status krijgt dan regelen en waarderen. Bastiaan Goedhart, Wim van Gelder en Chris Hazelebach (2024) pleiten in het artikel 'De drieslag van Biesta in beweging' om de drie doeldomeinen zo simpel mogelijk te duiden, zodat ze makkelijker te onthouden zijn. Wij gebruiken deze begrippen: beweegvorming, groepsvorming en persoonsvorming, omdat het in een vakgroep makkelijker wordt om met elkaar het gesprek aan te gaan over wat de onderlinge verschillen zijn. Dat is zeker van belang voor vakgroepen, waar de verschillende vakleerkrachten op verschillende (alo-)opleidingen zijn opgeleid.

Hierboven waren de domeinen en kerndoelen het startpunt voor een didactisch kader. De domeinen/kerndoelen gaan over wat kinderen moeten leren. Een didactisch kader gaat over wat de leerkracht moet gaat doen. Een didactisch kader is er voor de leerkracht en daarom zal hierna vanuit het perspectief van de leerkracht het didactische kader verder aangevuld worden. Daarbij is wel van belang dat het perspectief van de leerkracht verbonden blijft met de doelen voor de leerlingen. Voor het perspectief van de leerkracht maken we gebruik van een metafoor over het beweeglandschap met torens waar de leerkracht samen met de kinderen een weg moet zoeken, zie afbeelding 1.

Afbeelding 1 Drie doeldomeinen en kerndoelen

De drie torens in onderwijsveld

Beweegvorming (leren bewegen), groepsvorming (samen bewegen) en persoonsvorming (betrokken bewegen) is een ordening van ons leergebied bewegen en sport. Het ordenen van de zeven kerndoelen, binnen de drie vormingsgebieden, zorgt voor meer overzicht. Voor de leerkracht zijn drie uitzichttorens in het bewegingsonderwijslandschap van belang. Zij kunnen beklommen worden om te kijken welk kerndoel extra aandacht vraagt. De kennis over de kerndoelen ligt opgeslagen in deze uitkijktorens. Als een vakleerkracht op één toren gaat staan kan hij beter inzoomen op een bepaald aspect van het bewegingsonderwijs. Bijvoorbeeld op de 'beweegtoren' ziet de leerkracht wat er bewegend gebeurt en welke kerndoel van de beweegtoren relevant zou kunnen zijn (kerndoel 1, 2 en 3). Dat noemen we beweegvorming. Op de 'groepstoren' (kerndoel 4 en 5) ziet de leerkracht hoe de leerlingen met elkaar samenwerken en het bewegen samen regelen. Dat verstaan we onder groepsvorming. Op de 'persoonstoren' (kerndoel 6 en 7) bekijkt de vakleerkracht welke beleving en waardering de leerling geeft aan de les. Anders gezegd; zijn de kinderen gemotiveerd om te bewegen. Deze toren verbinden we met persoonsvorming.

Op een toren kan de leerkracht afstand nemen van de les en overwegingen maken over welke kerndoelen passen bij de huidige beginsituatie en welke verbeteringen bij welke vormingsgebieden wenselijk zijn voor het vervolg. Bijvoorbeeld tijdens de salto de uitvoering moeilijker maken door op je voeten te landen in plaats van op je billen. Of de samenwerking tijdens het helpen te intensiveren. Of een gesprek met de leerling aan te gaan waarom over de kop gaan zo leuk is of niet.

Inzoomen vanaf de torens

De kerndoelen kunnen we verbinden aan de metafoor van de 'torens'. Het eerste domein bevat drie kerndoelen waarbij, vanuit de drie invalshoeken: brede beweegontwikkeling (kerndoel 1), verbeteren beweegvaardigheid (kerndoel 2) en passend maken van de beweegactiviteit (kerndoel 3), de focus ligt op leren bewegen.

Het tweede domein betreft de twee kerndoelen waarbij de focus ligt op samen bewegen. Het derde domein

Biesta doeldomeinen	Kerndoeldomeinen	Basisdocument	Eenvoudige termen
Kwalificatie	Leren bewegen	Bewegen verbeteren	Beweegvorming
Socialisatie	Samen bewegen	Bewegen regelen	Groepsvorming
Subjectificatie	Betrokken bewegen	Bewegen beleven	Persoonsvorming

Beweegtoren: Leren bewegen	Kerndoel 1: Deelnemen aan bewegen Kerndoel 2: Verbeteren beweegvaardigheid Kerndoel 3: Beweegactiviteit passend maken
Regeltoren: Samen bewegen	Kerndoel 4: Bewegen met anderen Kerndoel 5: Bewegen regelen
Waardeertoren: Betrokken bewegen	Kerndoel 6: Oriënteren op beweeg- en sportculturen. Kerndoel 7: Beweegidentiteit ontwikkelen

betrokken bewegen gaat over twee kerndoelen die, vanuit het perspectief van de oriëntatie op beweeg- en sportculturen (kerndoel 6) en vanuit het perspectief van identiteitsontwikkeling (kerndoel 7), leerlingen uitnodigen hun betrokkenheid op bewegen te onderzoeken.

De kerndoelen geven goed aan wat de leerling moet leren, maar voor een didactisch kader dat de vakleerkracht kan helpen zijn les te bekijken, zijn eenvoudige begrippen belangrijk. Tijdens de les bewegingsonderwijs kunnen we door de veelheid van gebeurtenissen, acties, verwachtingen, emoties van leerlingen in de war raken. Om meer overzicht te krijgen in de veelheid van al deze opties, kunnen we enige houvast vinden door het stellen van drie kijkvragen. Bij lesgeven is het van belang dat de vakleerkracht tijdens de les afstand neemt en observeert om daarna leerhulp te geven. De leerkracht stapt uit de les en gaat vanuit rust en overzicht bepalen hoe leerlingen de beweegactiviteit uitvoeren (lukt't), welke samenwerkingsproblemen er in de les ontstaan (loopt't) en of een leerling gemotiveerd is om te bewegen (leeft't).

Kijkvragen

Voordat wij concreet naar de kerndoelen kunnen kijken, maken we eerst gebruik van drie kijkvragen die verbonden zijn aan de drie doeldomeinen. Daarvoor maken we gebruik van het loopt't, lukt't, leeft't-kader, dat onlangs door Walinga en Koekoek (2024) uitgewerkt is in een handboek.

De eerste vragen vanuit het kijkkader in LoLuLe zijn:
- Hoe loopt de samenwerking?
- Hoe lukt de beweegactiviteit?
- Hoe leeft de motivatie?

Vakleerkrachten hebben bij het horen van deze drie vragen al direct een beeld. Bij loopt't denken ze in het begin aan 'orde' en later aan zelfstandig werken. Bij lukt't weet de beginnende vakleerkracht nog weinig van verschillende beweeguitbouwen en beweeguitvoeringen en vindt hij dat het lukt als elke beweger niveau één laat zien. Leeft't beperkt zich vaak tot 'leuk' of 'saai' en nog niet over de interne motivatie van een kind.

Tot zover het eerste deel waarbij een algemeen didactisch kader is beschreven die er schematisch als volgt uitziet. (zie het schema hieronder)

Vanuit het bovenstaande schema wordt duidelijk dat er een belangrijk verschil is in perspectief tussen leerling en leerkracht. De kerndoelen geven aan wat de leerlingen moeten leren. De leerling komt niet naar de les bewegingsonderwijs om aan een kerndoel te werken. Zij komen wel naar de les toe om te bewegen. Het liefst met zijn favoriete klasgenoten. Vaak is er geen behoefte echt beter te worden in bewegen. Ze willen gewoon lekker met elkaar bewegen en het liefst vanuit hun eigen (beweeg)wens. De vakleerkracht wil de kinderen op alle drie de domeinen iets leren. De leerkracht kijkt vanuit het perspectief van loopt, lukt en leeft naar de les en probeert van daaruit een zinvol vervolg te geven. Het kind wil vanuit leeft 't (de persoonsvorming), en loopt 't (de groepsvorming) bezig met lukt 't (beweegvorming).

In dit eerste deel hebben we een algemeen didactisch kader voor de kerndoelen geformuleerd. In het volgende deel beschrijven we het Delfts didactisch kader. We hebben de algemene LoLuLe kijkvragen specifieker uitgewerkt met subvragen. Door de termen nader te specificeren ontstaat er een beter beeld bij iedere kijkvraag. ●

Doeldomeinen	Kerndoelen leerlingen	Kijkvraag leerkracht
Beweegvorming: Leren bewegen	KD 1: Deelnemen aan bewegen KD 2: Verbeteren beweegvaardigheid KD 3: Beweegactiviteit passend maken	Beweegtoren: Hoe lukt de activiteit?
Groepsvorming: Samen bewegen	KD 4: Bewegen met anderen KD 5: Bewegen regelen	Groepstoren: Hoe loopt de samenwerking?
Persoonsvorming: Betrokken bewegen	KD 6: Oriënteren op beweeg- en sportculturen. KD 7: Beweegidentiteit ontwikkelen	Persoonstoren: Hoe leeft de motivatie?

Bronnen
Scan of klik *hier* naar de bronnen

Contact
n.keijser@scodelft.nl
Nick Keijser is docent bewegingsonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool De Waterhof en ambassadeur van de Beweegalliantie
k.lahnstein@librijn.nl
Koen Lahnstein is docent bewegingsonderwijs op basisschool Freinetschool Delft

Tekening
Linda Welker
Kernwoorden
kerndoelen bewegen en sport, didactisch kader, drie doeldomeinen, kijkvragen